

نقش معنویت بر سلامت روان معلمان مقطع ابتدایی شهر شیراز

نام نویسندگان: معصومه جعفری، میترا رستگار، مرضیه احمدی، رضا زارعی

چکیده

معنویت و سلامت روانی همواره به عنوان دو متغیر مهم در بحث های اجتماعی و سازمانی مطرح بوده است. هدف اصلی این تحقیق بررسی ارتباط بین معنویت و سلامت روانی معلمان ابتدایی شهر شیراز می باشد. جامعه این تحقیق ۴۵۰ نفر از معلمان مقطع ابتدایی شهر شیراز می باشند. حجم نمونه این تحقیق برابر ۲۰۸ نفر تعیین شده است. به منظور سنجش شاخص های تحقیق از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. برای سنجش پرسشنامه معنویت از پرسشنامه معنویت هال و ادواردز (۱۹۸۶) که در قالب زیر مقیاس آگاهی، پذیرش واقعی، ناامیدی، بزرگنمایی، بی ثباتی، مدیریت برداشت ارائه شده است و در بخش سلامت روانی نیز از پرسشنامه سلامت روان بهداشت جهانی استفاده شده است. که دارای ۴ خرده مقیاس علائم جسمانی، علائم اضطرابی، اختلال در کارکرد اجتماعی و علائم افسردگی، که توسط گلدبرگ و هیلر ارائه شده است بدست می آورد. پایایی ابزار گردآوری داده ها بر مبنای ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده است. در بررسی روابط از مدلیابی معادلات ساختاری استفاده گردید. نرم افزار مورد استفاده در این تحقیق AMOS بوده است. نتایج تحقیق نشان داده است که ارتباط معنی داری بین معنویت و سلامت روان معلمان شهر شیراز وجود دارد. این ارتباط از نوع مستقیم و شدت ارتباط متوسط ارزیابی شده است.

واژگان کلیدی: معنویت، سلامت روان، معلمان ابتدایی شهر شیراز

مقدمه

موضوع معنویت، همیشه توجه انسان را به خود جلب کرده است. و این اهمیت از ابتدای خلق بشرت مطرح شده است [۱]. با ظهور بحرانهای اخلاقی و هویتی در سراسر جهان تأکید بر معنویت بیش از پیش آشکار شده است. به نظر می‌رسد نیاز بشر امروزی به معنویت بیش از زمان گذشته است. معنویت در ابعاد مختلفی از زندگی بشر تأثیر گذار بوده است و می‌تواند بر حوزه های اجتماعی و اقتصادی کشورها تأثیرات بالایی داشته باشند [۲]. در این میان مدیران سازمانی نیز در سال های گذشته توجه خود را به موضوع معنویت بیشتر معطوف داشته اند. درحقیقت، مدیران به خاطر برخی علاقه‌های مشترک، خود را به معنویت ملزم کرده‌اند. به همین خاطر پارادایم جدید تحقیقات سازمان و مدیریت به سمت بررسی و تبیین ابعاد و شاخصه‌های معنویت سازمانی و عوامل مؤثر بر آن یا متأثر از آن حرکت کرده است. [۳] لازم به ذکر است که این تحقیقات با عناوین مختلف مانند "معنویت سازمانی"، "معنویت در محیط کار"، "محیط کار معنوی" و "معنویت در کار" مطرح گشته‌اند، لکن همه به دنبال بررسی یک مفهوم بوده‌اند [۴]. هیچ تردیدی وجود ندارد که تغییرات بنیادی در حال شکل‌گیری در محیط کار است و معنویت یکی از موضوعات اساسی خواهد بود. اگرچه از اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی، حجم تحقیقات و پژوهش‌های نظریه‌پردازی در زمینه معنویت در محیط کار رشد چشمگیری داشته است [۴]. اما علیرغم گسترش حجم مطالب نظریه‌پردازی، تحقیقات تجربی نسبتاً اندکی پیرامون این موضوع صورت پذیرفته است [۵] بیشتر نویسندگان از مفهوم و اهمیت آن سخن گفته‌اند و در رابطه با کاربرد آن در رویه‌های سازمانی و یا نتایج حاصل از آن کمتر سخنی به میان آورده‌اند. شاید یکی از دلایل این مسأله، ماهیت ذهنی و شخصی معنویت باشد که سنجش آن را دشوار ساخته است. تحقیقات تجربی پیرامون معنویت در محیط کار بر اساس منطق و رویکرد فرا تحلیل صورت گرفته است. گروهی از تحقیقات منحصر بر روی مفهوم معنویت در محیط کار متمرکز بوده‌اند و برای مثال سعی کرده‌اند تا تعریف جدیدی از آن داشته باشند، ابعاد آن را مشخص کنند و یا مقیاس‌های استاندارد برای سنجش این مفهوم ایجاد کنند. [۶] در این تحقیق تلاش شده است تا تمرکز بر حیطه اثرگذاری معنویت بر سلامت روان معلمان مورد بررسی قرار گیرد. معلمان یکی از مهم ترین نقش های اجتماعی را در جامعه ایفا می نمایند. تمامی وظایف معلمان با آینده اقتصادی و اجتماعی جوامع در ارتباط می باشد و بنابراین سلامت روان این گروه از شاغلین در تمامی کشور ها مورد بررسی و توجه قرار گرفته است. در ایران اما به دلیل وجود یک سیستم غیر چابک دولتی در خصوص مدیریت حوزه آموزش و پرورش، توجه به حوزه های منابع انسانی مرتبط کمتر صورت پذیرفته است که این امر به وضوح در مطالب ارائه شده در خبرگزاری های مرتبط با مبحث آموزش و پرورش قابل مشاهده می باشد. در این تحقیق اما تلاش می شود تا ارتباط بین معنویت و سلامت روان معلمان شهر شیراز مورد بررسی قرار گیرد تا از این طریق بتوان راهکارهایی به منظور بهبود سلامت روان این گروه از شاغلین جامعه از طریق معنویت ارائه نمود.

مبانی نظری

معنویت

از اوایل دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی که توجه محققان به مقوله معنویت به طور جدی گسترش یافته است. تاکنون بیش از ۷۰ تعریف مختلف پیرامون معنویت در محیط کار ارائه گشته است [۳]. با این وجود، هیچ‌گونه اجماع جهانی پیرامون تعریف معنویت در محیط کار وجود ندارد و تعاریف موجود نیز محدود، مبهم و بعضاً متناقض هستند [۷]. بنابراین، تعاریف زیاد ناشی از وجود دیدگاه‌های متفاوت می‌باشد. با مروری بر تعاریف ارائه شده برای معنویت در محیط کار متوجه می‌شویم که در تمام این تعاریف دو عامل مشترک هستند: اولاً معنویت یک مفهوم پیچیده و چند بعدی است و ثانیاً این مفهوم بسیار ذهنی و شخصی است [۴]. ورود معنویت در سازمان، به کارکنان در سازمان این توانایی را می‌دهد تا چشم‌انداز یکپارچه‌تری را در زمینه سازمان، خانواده و جامعه‌ی خویش به دست آورند. اغلب کارکنان زندگی کاری، زندگی خانوادگی و زندگی معنوی‌شان از یکدیگر جداست. به لحاظ اجتماعی ۵۰ الی ۷۰ ساعت زندگی کاری در طول هفته، پرداختن ساعاتی به نیایش، پرستش و مراقبه، و ساعات باقیمانده برای گذاران زندگی خانوادگی ضرورت این جدایی است که پیامد آن، جدایی از یکدیگر، بیگانگی نسبت به کار و محیط کار و فقدان معنا در زندگی می‌باشد. هم چنین به لحاظ فردی، موجبات خستگی عدم رضایت و افسردگی در کار را فراهم می‌کند و اغلب به عنوان فقدان یا خلأیی عمیق در زندگی فردی تجربه می‌شود. توجه به مطالعات و پژوهشها در زمینه معنویت به عنوان یک عامل علی و تبیینی در بسیاری از شاخه‌های علمی از جمله مدیریت از ادبیات عامه‌پسند گرفته تا تخصصی در سال‌های اخیر روبه رشد

بوده است. بسیاری از مدیران اعتقاد داشتند که سازمانها با توجهشان به معنویت پرسنل در جهت افزایش رضایت آنان، ارائه خدمات بهتر را تضمین خواهند کرد. جهت اجرای موفقیت آمیز معنویت در محیط کار سازمانها نیازمند توجه به شش مسئله اجرای هزینه خالص اقتصادی، بهره‌برداری از توان بالقوه کارکنان، نقش معنویت در کارکردهای جامعه، روش‌های ارائه مناسب معنویت در محیط کار، پتانسیل برای رقابت و افزایش فکر گروهی و گروه‌محوری هستند [۸]. استفاده از معنویت در محیط کار، مدیران را قادر می‌سازد که پرسنل خود را همانطور که می‌توانند باشند ببینند نه همانگونه که هستند [۹]. دیدگاه معنوی باعث بهبود عملکرد سازمانی بوده و فرصت‌هایی را ایجاد می‌کند که تمرکز بر مسائلی از قبیل معنویت محل کار، هویت افراد، رفتار اجتماعی و ارتباط با دیگران، رهبری و مدیریت معنوی و غیره داشته باشیم. از اواخر قرن بیستم، محققان و اندیشمندان مدیریت به موضوع معنویت در سازمان توجه کردند؛ به طوری که در حدود سال ۱۹۹۲ افزایش ناگهانی همایش‌ها و کارگاه‌های مربوط به معنویت در کار، و مقالات و کتاب‌های فراوان در این زمینه مشاهده می‌شود [۱۰]. حتی آچمرز و دوچن، دو صاحب‌نظر در زمینه معنویت در محیط کار، اصطلاح «نهضت معنوی» را مطرح کردند و بیان داشتند که امروزه سازمانها به ایجاد زمینه‌هایی برای ابعاد معنوی در سازمان که بیشتر مرتب با معنا و هدف هستند، توجه می‌کنند [۱۱]. معنویت در کار، یک تجربه از ارتباط و اعتماد متقابل در میان افرادی است که در یک فرایند کاری مشارکت می‌کنند، که به وسیله خوش‌بینی و حسن‌نیت فردی ایجاد می‌شود و منجر به ایجاد یک فرهنگ سازمانی انگیزشی و افزایش عملکرد کلی می‌شود، و در نهایت تعالی سازمانی پایدار را به همراه دارد [۱۲]. امروزه به نظر می‌رسد، کارکنان در هر جایی که فعالیت می‌کنند، چیزی فراتر از پاداش‌های مادی در کار را جست‌وجو می‌کنند. در واقع معنویت در کار، توصیف‌کننده تجربه کارکنانی است که کارشان ارضاء‌کننده، با معنا و هدف است. همچنین تجربه معنویت در کار، با افزایش خلاقیت، صداقت، اعتماد و تعهد در کار همراه است. به عبارت دیگر درجه بالایی از معنویت محیط کار و معنویت مدیران به عنوان شاخه‌ای از تعهد سازمانی و بهره‌وری به منظور افزایش عملکرد سازمانی ضروری است.

سلامت روان

در جهان امروز توجه به سلامت روانی نیروی انسانی، به مثابه محور تحول و عنصر اساسی هر سازمان، بیش از پیش محسوس است و اندیشه توانمند کردن، برانگیختن و مشارکت این عامل، یکی از برنامه‌های راهبردی و حیاتی مدیریت هر مجموعه تلقی می‌شود [۱۳]. سلامت روان، نقش مهمی در تضمین پویایی و کارآمدی هر جامعه ایفا می‌کند، به طوری که یکی از محورهای ارزیابی سلامتی جوامع مختلف، بهداشت روان آن جامعه است [۱۴]، بنابر تعریف بهداشت جهانی سلامت روانی را می‌توان حلت سلامت کامل فیزیکی، روانی و اجتماعی نامید [۱۵]. در واقع سلامت روان عبارت است از: احساس درونی خوب بودن، اطمینان از کارآمدی، اتکا به خود، ظرفیت رقابت، تعلق بین نسلی، خودشکوفایی توانایی‌های بالقوه فکری و هیجانی [۱۶]. بهداشت روان سازش با فشارهای مکرر زندگی می‌باشد و سازگاری عبارت است از ایجاد تعادل و هماهنگی رفتار فرد با محیط به گونه‌ای که ضمن حفظ تعادل روانی یا در ارتباط با تغییرات و دگرگونیهای محیط خودش نیز به تطابقی موثر و سازنده دست یابد لذا هر فرد به طور موفقیت آمیز باید خود را به محیط سازگار نماید و عموماً ناگزیر است که با زندگی نسبتاً سازش موثر داشته باشد ولی باید توجه داشت که هرکس دارای ظرفیت مشخص جهت تحمل فشارهای زندگی روزانه است وجود فشارهای عاطفی گوناگون خطر از هم پاشیدگی روان را افزایش خواهد و به سلامت روان لطمه وارد خواهد نمود و فرد قادر نیست رفتار موزون و هماهنگی با جامعه داشته باشد و سلامت روان خود را حفظ نماید سلامت روان عبارت است از رفتار موزون و هماهنگی با جامعه، شناخت و پذیرش واقعتهای اجتماعی و قدرت سازگاری با آنها، ارضا کننده نیازهای خویشتن به طور متعادل و شکوفایی استعداد فطری خویش می‌باشد. فردی از سلامت روان برخوردار است که قادر باشد تا عقده‌های درونی خود را حل و فصل کند و با تغییرات و مقتضیات محیط طبیعی و اجتماعی خویش سازگار باشد و تلاش کند تا تندرستی و نشاط برای خود و دیگران فراهم سازد زیرا سلامت روان حالتی مساعد برای رشد و نمو از جهت بدنی، عاطفی و شعوری، بدون ایجاد مزاحمت برای دیگران است [۱۷]. هدف اصلی بهداشت روانی پیشگیری است و این منظور به وسیله ایجاد محیط فردی واجتماعی مناسب حاصل می‌گردد. بنابراین برای هر فرد لازم است که با اصول بهداشت روانی آشنایی داشته باشد. اصول اساسی بهداشت روانی عبارت است از:

الف) احترام به شخصیت خود و دیگران: یکی از شرایط اصولی بهداشت روانی احترام به شخص خود است و اینکه فرد خود را دوست بدارد و به عکس، یکی از علایم بارز غیر عادی بودن، تنفر از خویش است.

ب) شناخت محدودیت های خود و دیگران: یکی از اصول مهم بهداشت روانی، روبرو شدن مستقیم با واقعیت زندگی است. برای رسیدن به این مقصود، نه تنها لازم است که عوامل خارجی را شناخته و بپذیریم، بلکه ضروری است تا شخصیت خود را آن طور که واقعا هست قبول نمائیم.

ج) پی بردن به علل رفتار: در هر عملی باید اصل علت و معلول حکمفرما باشد زیرا که از نظر علم، هیچ پدیده ای خود به خود به وجود نمی آید.

د) درک اینکه رفتار، تابع تمامیت فرد است: رفتار بشر تمامیت وجود اوست. بدین معنی که هر انسانی بر اثر ارتباط خصوصیات روانی و جسمی خود دست به انجام عمل می زند. هیچ رفتاری جداگانه و در خلاء انجام نمی گیرد و هیچ عملی مستقل از سایر اعمال و خصوصیات موجود بروز نمی کند.

ه) شناسایی احتیاجات اولیه ای که سبب ایجاد رفتار و اعمال انسان می گردد: بهداشت روانی مستلزم دانستن و ارزش دادن به احتیاجات اولیه ی افراد بشر است. بعضی از این احتیاجات جسمانی است، مانند نیاز به آب و غذا و گروهی از آنها روانی می باشد مانند احتیاج به پیشرفت. بشر دائما تحت تاثیر این نیازهاست و به نسبت محرومیت و یا ارضاء آنها رفتار می کند، بنابراین زندگی او هیچ وقت در حالت سکون مطلق نیست، بلکه دائما در کشمکش و تلاش برای به دست آوردن غذا، آب، مسکن و عشق به پیشرفت موقعیت اجتماعی و امنیت جسمی و روانی است. شخصی که این اصول را بداند و بپذیرد، واقع بینانه با مشکلات زندگی مقابله کرده و دارای سلامت روانی خواهد بود [۱۸]. بنابراین تحقیقات انجمن ملی بهداشت روانی، افراد دارای سلامت روانی دارای خصوصیات زیر هستند:

آنان احساس راحتی می کنند، خود را آنگونه که هستند می پذیرند، از استعدادهای خود بهره مند می شوند، نگرانی، ترس واضطراب و حسادت کمی دارند و دارای اعتماد به نفس می باشند. سیستم ارزشی آنان از تجارب شخصی خودشان سرچشمه می گیرد. احساس خوبی نسبت به دیگران دارند، به علایق افراد دیگر توجه می کنند و نسبت به آنها احساس مسئولیت نشان می دهند. سعی نمی کنند بر دیگران تسلط یابند. آنها با مشکلات روبرو می شوند و نسبت به اعمال خود احساس مسئولیت می کنند. محیط خود را تا آنجا که ممکن است شکل می دهند و تا آنجا که ضرورت دارد با آن سازگار می شوند [۱۹].

ارتباط بین معنویت و سلامت روان

معنویت مرحله ای است که در آن معنا، امید، آسایش و آرامش درون را در می یابیم. بسیاری از افراد از طریق اعتقادات مذهبی به آندست می یابند [۱۴]. برخی آن را از هنر و ارتباط با طبیعت مثلا تماشای یک دریای آرام و زیبا دریافت می کنند. گروهی هم آن را در روابط اجتماعی، یا اصول و ارزش هایشان می یابند. یکی از تاثیرات مهم معنویت در زندگی، ارتقاء سلامت است. بی تردید همه می پذیریم که حفظ سلامت مستلزم تغذیه مناسب، ورزش و استراحت کافی، و پرهیز از عادات غلط مانند سیگار کشیدن است اما باورهای ما نیز بر سلامت و طول عمرمان تاثیر می گذارد. مطالعات نشان داده اند که گرایشات معنوی قوی و نگرش مثبت موجب ارتقای سلامت می شود و بیمارانی که گرایش های معنوی قوی دارند به بهبود خود از بسیاری بیماریهای مزمن مانند فشار خون بالا، بیماری قلبی و بهبودی پس از جراحی کمک میکنند. همانطور که اشاره شد معنویت مرحله ای است که طی آن افراد، معنای زندگی را درک می کنند. این معنا چیزی فراتر از خودشان است. درواقع معنویت همان چیزی است که آرامش و امنیت خاطر را فراهم می کند. این احساسی است که به واسطه آن خود را متصل به چیزی فراتر از خود، می توان یافت. منشا معنویت هر چه باشد فوائد گسترده ای بر سلامت افراد خواهد داشت. افرادی با باورهای مذهبی یا معنویت به واسطه بهره مندی از آرامش درونی کمتر به محرکها پاسخ استرسی می دهند. از طرفی سلامت روان به ایجاد نگرش مثبت کمک می کند و این به نوبه خود احساس درد را کاهش میدهد. گفته می شود معنویت و رفتارهای مذهبی با کند شدن روند بیماری آلزایمر ارتباط دارد. همچنین طول عمر افرادی که در برنامه ها و فعالیت های مذهبی حضور دارند بیشتر است. بر اساس مطالعات انجام شده باورهای مذهبی قوی در افزایش توان جسمی کسانی که تحت عمل احیای قلب قرار می گیرند نیز موثر است حتی تاثیر این باورها در ترک اعتیاد هم به اثبات رسیده است [۲۰]. در این میان تحقیقات مختلفی به بررسی ارتباط بین سلامت و معنویت در ابعاد مختلف پرداخته اند.

[۲۱] نیز در تحقیق خود بیان نموده است که سلامت روان دانشجویان به شدت تحت تاثیر معنویت ایشان قرار دارد. [۲۲] در تحقیق خود بیان نموده است که این مطالعه با هدف تعیین رابطه سلامت معنوی با سلامت روان در بیماران تحت درمان نگه‌دارنده متادون وابسته به مراکز خصوصی و دولتی شهر ساری انجام گرفت. نتایج این تحقیق نشان داده است که ارتباط معنی داری بین سلامت معنوی و سلامت روان وجود دارد. [۱۳] در تحقیقی به بررسی ارتباط بین معنویت و سلامت روان پرداخته است. در این تحقیق محقق به این نتیجه رسیده است که ارتباط معنی داری بین معنویت و سلامت روانی وجود دارد. [۲۳] در تحقیقی به بررسی رابطه بین دین داری با سلامت عمومی پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که بین دین داری کلی و سلامت عمومی رابطه معنی داری وجود دارد. [۹] در مطالعه ای بیان نموده است که سلامت روانی می تواند از عوامل مختلفی تاثیر بگیرد که در این زمینه یکی از این عوامل معنویت می باشد. [۱۴] در تحقیقی در بررسی ارتباط بین سلامت روان و معنویت بیان نموده است که ارتباط معنی داری بین سلامت روان و معنویت افراد وجود دارد. [۶] نیز در مقاله خود ارتباط بین این دو متغیر را تایید نموده است. [۱] در بررسی ارتباط بین معنویت و سلامت روانی در میان نیروهای نظامی امریکا بیان نموده است که حتی در نیروهای نظامی نیز می توان ارتباط معنی داری بین معنویت و سلامت روانی ایجاد نمود. [۲۴] نیز در تحقیقی به منظور تبیین آثار دین داری بر سلامت روان بیان نموده است که مذهبی باعث ایجاد نگرش مثبت درباره دنیا می شود و فرد را در مقابل رویداد های ناگوار زندگی مثل فقدان یا بیماری یاری می رساند. از طرفی، مذهب به زندگی فرد معنا و هدف می دهد و داشتن معنا و هدف در زندگی نشان دهنده سلامت روان است.

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف یک پژوهش کاربردی- توسعه‌ای و از نظر نحوه گردآوری اطلاعات، تحقیقی توصیفی و از نوع پیمایشی محسوب می شود. این پژوهش از شاخه اتصال داده‌ها است؛ زیرا در ابتدا داده‌های کیفی جمع‌آوری، سپس بر اساس داده‌های کیفی، داده‌های کمی جمع‌آوری شد. به این ترتیب معلمان مقطع ابتدایی به عنوان جامعه آماری تحقیق انتخاب شدند. حجم نمونه این تحقیق برابر ۲۰۸ نفر تعیین شده است. به منظور سنجش شاخص های تحقیق از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. برای سنجش پرسشنامه معنویت از پرسشنامه معنویت هال و ادواردز (۱۹۸۶) که در قالب زیر مقیاس آگاهی، پذیرش واقعی، ناامیدی، بزرگنمایی، بی ثباتی، مدیریت برداشت ارائه شده است و در بخش سلامت روانی نیز از پرسشنامه سلامت روان بهداشت جهانی استفاده شده است. که دارای ۴ خرده مقیاس علائم جسمانی، علائم اضطرابی، اختلال در کارکرد اجتماعی و علائم افسردگی، که توسط گلدبرگ و هیلر ارائه شده است بدست می آورد. پایایی ابزار گردآوری داده‌ها بر مبنای ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. همچنین در بررسی روایی تحقیق از روش روایی محتوی استفاده شده است. همچنین مشخصات پرسشنامه در قالب جدول شماره ۱ ارائه شده است:

جدول ۱ منابع گویه های پرسشنامه تحقیق

نام شاخص	تایید/رد نسبت روایی محتوی	ضریب آلفای کرونباخ	تایید/رد پایایی
سلامت روان	تایید	۰,۷۴۵	تایید
معنویت	تایید	۰,۷۶۲	تایید

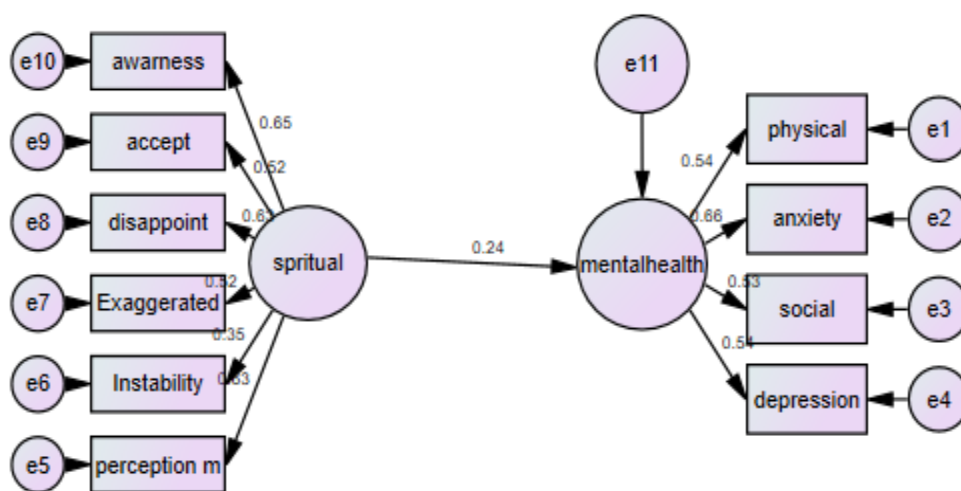
تعداد کلی جامعه آماری تحقیق بر مبنای اعلام وزارت آموزش و پرورش ۴۵۰ نفر بوده است که با توجه به جدول جرسی مورگان حجم نمونه برابر ۲۰۸ نفر تعیین شده است به منظور توزیع ابزار تحقیق بر مبنای روش نمونه‌گیری غیر احتمالی در دسترس اقدام نمودیم. پس از کنار گذاشتن پرسشنامه‌های معیوب و فاقد اعتبار، در نهایت ۲۰۸ پرسشنامه برای تحلیل‌های نهایی در نظر گرفته شدند. در این تحقیق به منظور بررسی فرضیات تحقیق از مدلیابی معادلات ساختاری و در قالب تحلیل مسیر استفاده می گردد. در توصیف پاسخ افراد به سوالات توصیفی پرسشنامه، درصد فراوانی این توزیع را به نمایش گذاشته است:

با توجه به نتایج بررسی جمعیت شناختی تحقیق می توان بیان نمود که ۴۸ درصد افراد مورد بررسی از گروه مردان و ۴۲ درصد از گروه زنان بوده اند. همچنین ۴۶ درصد افراد زیر ۳۰ سال، ۲۴ درصد بین ۳۱ الی ۴۰ سال، ۱۵ درصد بین ۴۱ الی ۵۰ سال، و ۱۵ درصد بالای ۵۱ سال سن داشته اند. در زمینه مدرک تحصیلی نیز ۸۸ درصد افراد لیسانس، ۱۲ درصد فوق لیسانس داشته اند. بنابراین، می توان بیان نمود که در میان متغیر های جمعیت شناختی مردان بیشتر از زنان بوده، بیشترین فراوانی در زیر ۳۰ سال گزارش شده است، و بیشترین فراوانی در مدرک تحصیلی مرتبط با گروه کارشناسی بوده است.

ب

تحلیل معادلات ساختاری سوالات

در این بخش به منظور تحلیل معادلات ساختاری سوالات از نرم افزار AMOS استفاده شده است. در شکل شماره ۱ مدل ساختاری این سوالات ارائه شده است:

شکل شماره ۱: مدل تحقیق در حالت اندازه گیری

همچنین در جدول شماره ۳ می توان برازش مدل و ارتباط بین شاخص های تحقیق را مشاهده نمود:

جدول شماره ۳: نتایج تحلیل مدل اندازه گیری

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب ارتباط	ضریب آزمون	تایید/رد ارتباط
معنویت	سلامت روان	۰,۲۴	۳,۵۸	تایید
RMSEA	۰,۰۴۷۸	کای دو بر درجه آزادی	۱,۱۵	تایید برازش مدل

همانطور که در جدول شماره ۴ مشخص است مقدار RMSEA برابر با ۰,۰۴۷۸ محاسبه شده است. همچنین مقدار کای دو بر درجه آزادی ۱,۱۵ و کمتر از حد معیار ۳ محاسبه شده است. بنابراین می توان بیان نمود که برازش این مدل مورد تایید می باشد. در واقع روایی سازه سوالات تایید می گردد. همچنین در بررسی تاثیر گذاری سوالات نیز می توان بیان نمود که کلیه ارتباطات با توجه به مقدار ضریب آزمون که در تمامی روابط بالاتر از حد معیار ۱,۹۶ محاسبه شده است مورد تایید است. همچنین بر اساس این ارتباط می توان بیان نمود که ضریب ارتباط بین معنویت و سلامت روان مقدار ۳,۵۸ محاسبه شده است که بیشتر از مقدار ۱,۹۶ می باشد و نشان دهنده معنی داری این ارتباط می باشد. همچنین ضریب این ارتباط مقدار ۰,۲۴ می باشد که نشان دهنده مستقیم بودن ارتباط بین دو متغیر می باشد.

بحث و نتیجه گیری

همانطور که در این تحقیق بیان گردید سلامت روان معلمان بخصوص در سطوح مقدماتی تحصیلاتی با توجه به اهمیت تاثیر گذاری بر حوزه های مختلف عملکردی در آینده اقتصادی و اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار می باشد. از سویی مطابق با مطالعات پیشینه ارائه شده در تحقیقات مختلف یکی از مهم ترین عوامل موثر بر سلامت روانی در مطالعات پیشین در قالب معنویت ارائه شده است. همانطور که بیان گردید معنویت تعاریف مختلفی دارد و در حوزه های مختلف فردی و سازمانی مورد بررسی قرار گرفته است. در این تحقیق ارتباط بین معنویت و سلامت روانی در بین معلمان مقطع ابتدایی مورد بررسی قرار گرفته است. به همین منظور از ابزار پرسشنامه استفاده گردید. نتایج بررسی این ارتباط با استفاده از روش مدلیابی معادلات ساختاری نشان داده است که ارتباط معنی داری بین معنویت و سلامت روانی وجود دارد. نتایج این تحقیق مطابق با تحقیقات ارائه شده توسط زارع و زارع زاده (۱۳۹۴)، سلیمانی و همکاران (۱۳۹۶)، نقیبی و همکاران (۱۳۹۴)، فتحی و امرانی (۱۳۹۵)، چراغی و مولوی (۱۳۸۵)، کوئینگ (۲۰۰۴) می باشد و بنابراین می توان بیان نمود که نتایج این تحقیق مطابق با تحقیقات داخلی و بین المللی بوده است. بنابراین در این بخش پیشنهاد می شود تا به منظور بهبود سطح سلامت روانی تلاش نماییم تا آگاهی افراد از ابعاد معنوی گسترش یابد. از برنامه های فرهنگی به منظور توسعه سطح معنویت افراد استفاده شود. با استفاده از مشاوره های روانشناسی سطح ناامیدی در افراد مدیریت شود و همچنین با مدیریت صحیح وضعیت سلامت روانی افراد به صورت مستمر تلاش شود تا بهبود در این زمینه را ایجاد نمود.

منابع:

- Sharma, V., Marin, D. B., Koenig, H. K., Feder, A., Iacoviello, B. M., Southwick, S. M., & Pietrzak, R. Freire, J., Moleiro, C., Rosmarin, D. H., & Freire, M. (2018). A call for collaboration: Perception of religious and spiritual leaders on mental health (A Portuguese sample). *Journal of Spirituality in Mental Health*, 1-21.
- Karakas Fahri (2010), "Spirituality and Performance in Organizations: A Literature Review", *Journal of Business Ethics* ۹۴: ۸۹-۱۰۶
- Gotsis, George, Kortezi, Zoi (2008), "Philosophical Foundations of Workplace Spirituality: A Critical Approach", *Journal of Business Ethics*, 78: 575-600
- Journeys of Personal :Kinjerski, Val, and Skrypnek, Berna J. (2008), "Four Paths to Spirit at Work Meaning", *Fulfiilment, Weil-Being, anTranscendence Through Work, The Career Development Quarterly*, 56 , 319- 330
- Dilmaghani, M. (2018). Importance of religion or spirituality and mental health in Canada. *Journal of religion and health*, 57(1), 120-135.
- Smith, Dawie, Louw, Marianne (2007), "Conceptualization of the Spiritual Life Dimention: a Personal and Professional Leadership Perspective", *Journal*
- Polley, D., Vora, J., & SubbaNarasimha, P. N. (2005). Paying the devil his due: Limits and liabilities of workplace spirituality. *International journal of organizational analysis*, 13(1), 50-62.
- Wade, J. C. (2018). *Religion, Spirituality, and Masculinity: New Insights for Mental Health Professionals*. Routledge.
- [۱۰] زاهدی، شمس السادات ؛ پناهی، علی (۱۳۸۶) بررسی نقرش معنویت در کرارای بانکردار ی « فصلنامه علمی -ترویجی مطالعا مدیری ، شماره ۳ ، صفحا ۱۹۱-۲۰۹.
- Developing an : Marques, J., Dhiman, S. and King, R. (2005) "Spirituality in the workplace[۱۱] *Journal of American Academy of Business*, Integral model and a Comprehensive Definition", The Cambridge. Vol.7, No.1, pp. ۸۱-۹۱.
- Marques JF(2006). The spiritual worker. *Journal Of Management Development*; 9: 884-95.]۱۲[
- [۱۳] فتحی آیت اله، امرانی ابراهیم(۱۳۹۵)، نقش و کارکرد دین و معنویت در سلامت روانی، بصیرت و تربیت اسلامی : تابستان ۱۳۹۵ ، دوره ۱۳ ، شماره ۳۷ ؛ از صفحه ۴۵ تا صفحه ۶۶ .
- Loureiro, A. C. T., de Rezende Coelho, M. C., Coutinho, F. B., Borges, L. H., & Lucchetti, G.]۱۴[(2018). The influence of spirituality and religiousness on suicide risk and mental health of patients undergoing hemodialysis. *Comprehensive psychiatry*, 80, 39-

[۱۵] میالنی فر، بهروز (۱۳۸۸). بهداشت روانی. ناشر: قومس.

[۱۶] Mental Health. Annual report of WHO. 2001. Ghojari Bonab B, Raghebian R. Child, Adolescent and Spirituality. Tehran: yastoroon; 2008.

[۱۷] آقاجانی سعید، اسدی نوقابی احمدعلی، (۱۳۸۱)، نظریه مشاوره و روان درمانی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.

[۱۸] شاملو، سعید، (۱۳۸۲)، بهداشت روانی تهران، رشد.

[۱۹] بنی جمال واحدی شکوه السات، احدی حسن، (۱۳۷۰)، بهداشت روانی و عقب ماندگی ذهنی، تهران، نشر نی.

[۲۰] زارع، ناصر و مرتضی زارع زاده، ۱۳۹۴، بررسی نقش معنویت در سلامت روان، اولین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی ایران، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.

[۲۱] سلیمانی؛ سمیرا، رضایی؛ علی محمد، رویا دادالاهی ساراب (۱۳۹۶)، سلامت روان دانشجویان: نقش معنویت و هوش هیجانی، فصلنامه روان شناسی تربیتی.

[۲۲] نقیبی، سید ابوالحسن، سرور اشعری، فرشته رستمی، سید حمزه حسینی (۱۳۹۴)، بررسی رابطه سلامت معنوی با سلامت روان در بیماران تحت درمان نگه دارنده متادون، مجله تحقیقات سلامت در جامع.

[۲۳] چراغی، مونا و حسین مولوی (۱۳۸۵) رابطه بین ابعاد مختلف دینداری و سلامت عمومی در دانشجویان دانشگاه اصفهان « مجله پژوهشهای تربیتی و روانشناختی، سال دوم، شماره.

[۲۴] Reproduction and Koenig, H. G. (2004). Spirituality, wellness, and quality of life. Sexuality, Menopause, 2, 76-82.